

Vec C-375/20

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

10. august 2020

Vnútroštátny súd:

Tribunal da Relação de Coimbra

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

11. máj 2020

Odvolaťka:

Liberty Seguros S.A.

Odporca v odvolacom konaní:

DR

Predmet konania vo veci samej

Tretí civilný senát Tribunal da Relação de Coimbra (Odvolací súd Coimbra, Portugalsko) žiada Súdny dvor, aby rozhodol, či je možnosť uplatniť absolútnu neplatnosť poisťnej zmluvy založenú na nezákonnosti obsahu právneho úkonu voči poškodeným tretím osobám a voči Fundo de Garantia Automóvel (Automobilový garančný fond, Portugalsko), ktorá je stanovená vo vnútroštátnom práve, zlučiteľná s právom Únie (so smernicou 2009/103/ES)

Predmet a právny základ konania o návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Článok 267 druhý odsek ZFEÚ

Prejudiciálne otázky

Bráni právo [Únie] a najmä smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES vnútroštátnej právnej úprave, ktorá umožňuje uplatniť voči poškodeným tretím osobám a voči Fundo de Garantia Automóvel (Automobilový garančný fond) absolútnu neplatnosť zmluvy o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, ak táto absolútna neplatnosť vyplýva zo skutočnosti, že poisťník použil poistené motorové vozidlo na utajenú a nezákonnú osobnú a nákladnú prepravu za odplatu a poisťovní tento účel zamlčal? Bola by odpoveď rovnaká aj v prípade, ak by cestujúci vedeli o tom, že táto preprava je utajená a nezákonná?

Uvádzané predpisy práva Únie

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES zo 16. septembra 2009 o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti, najmä článok 13 ods. 1.

Rozsudky z 2[0]. júla 2017, Fidelidade-Companhia de Seguros S. A./Caisse Suisse de Compensation a i. (C-287/16, EU:C:2017:575); zo 4. júla 2006, Adeneler a i. (C-212/04, EU:C:2006:443); zo 16. decembra 1993, Miret (C-334/92, EU:C:1993:945), a z 13. novembra 1990, Marleasing SA (C-106/89, EU:C:1990:395).

Uvádzané vnútroštátne právne predpisy

Decreto-Lei n.º 291/2007, de 21 de agosto (aprova o regime do sistema do seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel e transpõe parcialmente para a ordem jurídica interna a Diretiva n.º 2005/14/CE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 11 de maio, que altera as Diretivas n.ºs 72/166/CEE, 84/5/CEE, 88/357/CEE e 90/232/CEE, do Conselho, e a Diretiva n.º 2000/26/CE, relativas ao seguro de responsabilidade civil resultante da circulação de veículos automóveis) (zákonný dekrét č. 291/2007 z 21. augusta, ktorým sa schvaľujú pravidlá systému povinného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a ktorým sa čiastočne preberá smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/14/ES z 11. mája 2005, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice Rady 72/166/EHS, 84/5/EHS, 88/357/EHS a 90/232/EHS a smernica 2000/26/ES o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel; ďalej aj ako „SORCA“), *Diário da República* č. 160/2007, série I, z 21. augusta 2007: článok 22, článok 47 ods. 1, článok 49 ods. 1 písm. a) a b) a článok 54 ods. 3.

Decreto-Lei n.º 72/2008, de 16 de abril (estabelece o regime jurídico do contrato de seguro) (zákonný dekrét č. 72/2008 zo 16. apríla, ktorým sa stanovuje právna úprava týkajúca sa poistnej zmluvy) (ďalej len „RJCS“), *Diário da República* č. 75/2008, série I, zo 16. apríla 2008: najmä článok 14 ods. 1, článok 24 ods. 1, článok 25 ods. 3 a článok 43.

Článok 253, článok 254 ods. 1 a články 280 a 294 Código Civil (Občiansky zákonník).

Zhrnutie skutkového stavu a konania vo veci samej

- 1 Liberty Seguros S.A. podala určovaciu žalobu proti žalovanému DR, odporcovi v tomto odvolacom konaní, pričom navrhla, aby súd „určí[l], že poistná zmluva uzavretá so žalovaným sa zrušuje z dôvodu neplatnosti jej obsahu so spätnými účinkami ku dňu jej uzavretia bez toho, aby bolo dotknuté právo žalobkyne ponechať si poistné zaplatené na základe nej podľa článku 25 ods. 5 zákonného dekrétu č. 72/2008“.
- 2 Žalobkyňa, odvolateľka v tomto konaní, v podstate tvrdila, že 27. augusta 2015 uzavrela so žalovaným zmluvu o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, v ktorom bolo poistenou vecou motorové vozidlo (podrobnejšie identifikované v spise týkajúcom sa konania vo veci samej) s evidenčným číslom 56-FB-46 (ďalej len „FB“), a že v príslušnej žiadosti sa žalovaný identifikoval ako vlastník tohto motorového vozidla a uviedol, že ho využíva na súkromné účely ako zvyčajný vodič.
- 3 Tiež uviedla, že žalovaný podal 9. septembra 2015 žiadosť o zmenu uvedenej poistnej zmluvy, v ktorej požiadal o zmenu poistenej veci z motorového vozidla „FB“ na iné motorové vozidlo tej istej značky a modelu s evidenčným číslom

80-PX-30 (ďalej len „PX“), pričom sa tiež identifikoval ako jeho vlastník a uviedol, že ho využíva na súkromné účely, že toto vozidlo má šesť miest na sedenie a že on je poistníkom a zvyčajným vodičom, pričom neuviedol existenciu nijakého prívesu. Žalobkyňa dôverovala údajom, ktoré uviedol žalovaný, a súhlasila so zmenou zmluvy, pričom všetky ostatné ustanovenia pôvodnej zmluvy uzavretej 27. augusta zostali v platnosti.

- 4 Tiež uviedla, že v dôsledku nehody, ku ktorej došlo 24. marca 2016 vo Francúzsku (ktorej obeťami bolo dvanásť osôb, ktoré cestovali vo vnútri motorového vozidla), vedela, že keď žalovaný požiadal o zmenu poisteného motorového vozidla, nebol ani sa neskôr nestal jeho vlastníkom, nebol jeho zvyčajným vodičom, nevyužíval ho na účel uvedený v žiadosti, ale toto motorové vozidlo sa používalo na nepovolenú prepravu cestujúcich, ktorí boli emigrantmi, medzi Portugalskom a Švajčiarskom za odmenu, že motorové vozidlo jazdilo s prívesom, ktorého hrubá hmotnosť bola 1 300 kilogramov, že malo dvanásť miest na sedenie (okrem miesta vodiča) a navyše že zvyčajným vodičom tohto motorového vozidla bol FN, ktorý mal 19 rokov a bol držiteľom vodičského oprávnenia typu B, ktoré nebolo určené na výkon povolania a ktoré ho oprávňovalo viesť motorové vozidlá, v ktorých sa prepravuje najviac 9 cestujúcich, s pripojeným prívesom, ktorého hrubá hmotnosť nepresahuje 750 kilogramov.
- 5 Žalobkyňa napokon uviedla, že žalovaný úmyselne zamlčal tieto skutočnosti, najmä využívanie motorového vozidla na uskutočňovanú činnosť, pričom ju uviedol do omylu, pokiaľ ide o rozsah rizika, ktorého sa týkala zmluva, a dodala, že ak by vedela o týchto skutočnostiach, odmietla by uzavrieť zmluvu.
- 6 Žalovaný svojím správaním úmyselne a podvodne porušil povinnosť uviesť na začiatku riziko, ktoré sa má preniesť, uvedenú v článku 24 ods. 1 zákonného dekrétu č. 72/2008. Z tohto dôvodu má žalobkyňa podľa článku 25 ods. 3 uvedeného zákonného dekrétu a článku 253 a článku 254 ods. 1 Občianskeho zákonníka právo zrušiť zmluvu, pričom navrhuje, aby súd určil, že zmluva sa zrušuje.
- 7 Žalovaný, ktorému bola žaloba riadne doručená, sa nevyjadril.
- 8 Fondo de Garantia Automóvel (Automobilový garančný fond, ďalej len „FGA“) predložil v lehote, v ktorej sa mal žalovaný vyjadriť, návrh na povolenie vstupu samostatného vedľajšieho účastníka do konania, v ktorom tvrdil, že je procesne legitimovaný (keďže má rovnaký záujem ako žalovaný, lebo ak by sa vyhovel návrhom žalobkyne, bol by zodpovedný za vyplatenie náhrady škody), spochybnil skutkové okolnosti uvedené žalobkyňou a navrhol zamietnuť žalobu, pričom podal vzájomný návrh a návrh na povolenie vstupu tretích osôb ako vedľajších účastníkov do konania a navrhol pribrať do konania VS (evidovanú vlastníčku poisteného motorového vozidla), FN (vodiča poisteného motorového vozidla) a JT (makléra žalobkyne).

- 9 Na tento účel uviedol, že poisťná zmluva bola uzavretá prostredníctvom makléra v mieste bydliska žalovaného DR, pričom je všeobecne známe, že žalovaný v rámci svojho povolania vykonával osobnú prepravu za odmenu medzi Švajčiarskom a Portugalskom, pričom táto skutočnosť bola známa poisťovaciemu maklérovi žalobkyne, ktorý v čase, keď došlo k uzavretiu/zmeny zmluvy, vykonal obhliadku motorového vozidla a vedel, že má tri rady sedadiel a ťažné zariadenie na pripojenie prívesu. Dodal, že samotná žalobkyňa má k dispozícii širokú škálu prostriedkov na zistenie pravdivosti informácií, ktoré jej poskytne poistený, a že je povinná skontrolovať odpovede poisťníka a overiť ich pravdivosť – a preto odvolávanie sa na relatívnu neplatnosť zmluvy predstavuje zneužívajúce správanie vo forme *venire contra factum proprium*. Okrem toho tvrdí, že v prípade, ak by existovala taká vada, podľa článku 22 zákonného dekrétu č. 291/2007 by nebolo možné uplatniť ju voči poškodeným, a preto podal vzájomný návrh, pričom navrhol uložiť žalobkyňi povinnosť „uznať, že prípadnú relatívnu alebo absolútnu neplatnosť poisťnej zmluvy uzavretej so žalovaným DR nemožno uplatniť voči poškodeným a voči FGA“.
- 10 Na konci kontradiktórneho konania vedeného medzi pôvodnými účastníkmi konania súd povolil vstup FGA ako samostatného vedľajšieho účastníka do konania a pripustil podaný vzájomný návrh.
- 11 Žalobkyňa medzitým podala návrh na rozšírenie žaloby, v ktorom trvala na všetkých návrhoch, ktoré boli uvedené v pôvodnej žalobe, aj keď tvrdila, že poisťná zmluva vzhľadom na to, že bola uzavretá s osobou, ktorá nemala záujem hodný právnej ochrany (výkon nezákonnej/utajenej osobnej prepravy) na základe článku 43 ods. 1 zákonného dekrétu 72/2008, je absolútne neplatnou zmluvou, a z tohto dôvodu podľa článku 265 ods. 2 a 3 Código de Processo Civil (Občiansky súdny poriadok) navrhla zmeniť žalobu tak, aby jej súčasťou boli nasledujúce návrhy:
- „a) v prvom rade určiť, že poisťná zmluva je absolútne neplatná, so všetkými právnymi následkami, ktoré sú s tým spojené,
- b) subsidiárne v prípade, ak sa neurčí, že táto zmluva je absolútne neplatná, určiť, že sa zrušuje za konkrétnych podmienok a v súlade s odôvodnením uvedeným v žalobe, ktorá bola riadne založená do spisu“.
- 12 Prvostupňový súd považoval za preukázané najmä skutočnosti, ktoré sú opísané nižšie.
- 13 Dňa 27. augusta 2015 žalovaný navrhol žalobkyňi uzavretie zmluvy o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel.
- 14 Žalovaný, ktorý sa identifikoval ako vlastník motorového vozidla FB a uviedol, že ho využíva na súkromné účely, chcel prostredníctvom uvedeného návrhu ako údajný vlastník a zvyčajný vodič popri povinnom krytí rizika zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou uvedeného motorového vozidla dosiahnuť poistenie čiastočného krytia opravy skiel v partnerskom servise, úmrtia alebo

práceneschopnosti vodiča, liečebných nákladov vodiča, úplnej dočasnej práceneschopnosti spojenej s jeho hospitalizáciou a nadštandardných asistenčných služieb.

- 15 Žalobkyňa, ktorá dôverovala vyhláseniam, ktoré v tom čase urobil žalovaný a o ktorých predpokladala, že sú pravdivé a boli urobené v dobrej viere, súhlasila s poskytnutím poistného krytia, ktoré jej bolo navrhnuté, a vystavila príslušnú poistku.
- 16 Dňa 9. septembra 2015 žalovaný predložil v rámci poistnej zmluvy, ktorá nadobudla účinnosť o niekoľko dní skôr, žalobkyni ďalší návrh, ktorým chcel bez zmeny platného poistného krytia a platných poistných súm dosiahnuť, aby bolo namiesto motorového vozidla, ktoré bolo dovtedy poistené, poistené iné motorové vozidlo tej istej značky a modelu s evidenčným číslom PX.
- 17 Žalovaný v návrhu na zmenu, ktorý podpísal, aj pokiaľ ide o uvedené motorové vozidlo, uviedol, že uzatvára zmluvu o poistení v postavení vlastníka a zvyčajného vodiča tohto vozidla, že ho používa na súkromné účely a že toto vozidlo má 6 (šesť) miest na sedenie vhodných na prepravu cestujúcich, bez toho, aby uviedol, že má v úmysle poistiť nejaký príves.
- 18 Žalobkyňa, ktorá opäť dôverovala vyhláseniam žalovaného uvedeným v návrhu na zmenu, ktorý žalovaný podpísal 9. septembra 2015, a o ktorých predpokladala, že sú pravdivé a boli urobené v dobrej viere, súhlasila so zmenou poisteného motorového vozidla za podmienok týkajúcich sa rizika uvedených v tomto návrhu od uvedeného dátumu a vyhotovila príslušný dodatok k poistnej zmluve.
- 19 Po 25. marci 2016 žalobkyňa vedela, že žalovaný v čase, keď navrhol zmenu poisteného motorového vozidla, ani neskôr nepoužíval ohlásené motorové vozidlo na účel uvedený v návrhu poistnej zmluvy, ale na iný účel, lebo ho používal na medzinárodnú prepravu cestujúcich, ktorí boli emigrantmi, a tovaru za odmenu medzi Švajčiarskom a Portugalskom a že toto vozidlo jazdilo s prívesom.
- 20 Poistené motorové vozidlo jazdilo s deviatimi osobami na palube (v troch radoch sedadiel, pričom v každom z nich boli tri miesta) s výnimkou 24. marca 2016, keď jazdilo s dvanástimi osobami na palube (v štyroch radoch sedadiel, pričom v každom z nich boli tri miesta a posledný z týchto radov sa dal vybrať).
- 21 Žalovaný vykonával túto činnosť, ktorú propagoval aspoň od apríla 2015, bez toho, aby mal na to akékoľvek povolenie vydané akýmkoľvek orgánom.
- 22 Žalovaný vo svojom návrhu poistnej zmluvy úmyselne zamlčal túto činnosť žalobkyni.
- 23 Žalovaný a vedľajší účastník konania FN boli zvyčajnými vodičmi motorového vozidla „PX“.

- 24 Vedľajší účastník konania FN mal 23. marca 2016 19 rokov a bol držiteľom vodičského oprávnenia typu B, ktoré nebolo určené na výkon povolania a ktoré ho oprávňovalo viesť motorové vozidlá, v ktorých sa prepravuje najviac 9 cestujúcich, s pripojeným príviesom, ktorého hrubá hmotnosť nepresiahne 750 kilogramov.
- 25 FN ako vodič motorového vozidla „PX“ a iného motorového vozidla žalovaného uskutočnil v období od augusta 2015 do 24. marca 2016 aspoň dvadsať ciest (tam a späť) medzi Švajčiarskom a Portugalskom, pričom pri väčšine z nich použil motorové vozidlo „PX“.
- 26 Poistený automobil jazdil aspoň na niektorých z uvedených ciest s príviesom, ktorého hrubá hmotnosť bola 1 300 kilogramov.
- 27 Motorové vozidlo „PX“ malo deväť pevných miest na sedenie a 24. marca 2016 do neho boli doplnené tri ďalšie vyberateľné miesta na sedenie v štvrtom rade. Tieto miesta na sedenie boli namontované v prvý deň cesty, počas ktorej došlo k nehode, a neboli vybavené bezpečnostnými pásmi.
- 28 Žalovaný si plne uvedomoval, že nemôže propagovať a už vôbec nie oznámiť žalobkyni reálnu a skutočnú činnosť, ktorú vykonával s využitím uvedeného motorového vozidla (a príviesu) a z ktorej získaval vysoké zisky v dôsledku ceny, ktorú vyberal od osôb, ktoré využívali jeho služby, s prihliadnutím na to, že orgány príslušné na tento účel nepovolili uvedenú činnosť.
- 29 Žalovaný vyberal od každého z cestujúcich, ktorých prepravoval, minimálnu sumu 100 eur za každú cestu tam alebo späť medzi Portugalskom a Švajčiarskom.
- 30 Uvedená cena zahŕňala prepravu cestujúceho a jeho batožiny „od dverí k dverám“.
- 31 Cesty uskutočňoval jediný vodič, ktorý väčšinou nemal náležité vodičské oprávnenie vzhľadom na počet prepravovaných osôb a vlastnosti motorového vozidla a jednotlivých príviesov.
- 32 Žalovaný si plne uvedomoval, že ak by v čase, keď požiadal o uzavretie poisťnej zmluvy, oznámil žalobkyni činnosť, ktorú vykonával a ktorú zamýšľal ďalej vykonávať s využitím poisťného motorového vozidla, žalobkyňa by nikdy nesúhlasila s uzavretím spornej poisťnej zmluvy s ním a už vôbec nie so zmenou poisťného automobilu, ktorá bola dohodnutá neskôr.
- 33 Žalobkyňa sa dozvedela také skutočnosti (týkajúce sa činnosti, ktorú žalovaný vykonával s využitím poisťného automobilu) po vážnej dopravnej nehode, ktorá sa prihodila dodávkovému autu PX, a vyšetrovaní, ktoré nariadila vykonať.
- 34 K uvedenej nehode došlo 24. marca 2016 o 23:40 na ceste EN79 v Moulins, obec Montbeugny, Lyon, Francúzsko.

- 35 K nehode došlo, keď sa poistené motorové vozidlo, ktoré v tom čase viedol vedľajší účastník konania FN a ktoré premávalo v smere Mâcon – Moulins, čelne zrazilo s nákladným motorovým vozidlom, ktoré premávalo v protismere.
- 36 K zrážke došlo v pravom pruhu v smere jazdy nákladného motorového vozidla (Moulins – Mâcon), keď motorové vozidlo „PX“, ktoré premávalo v opačnom smere, po tom, čo viackrát predbehlo iné motorové vozidlá, v rýchlosti vyššej než maximálna rýchlosť, ktorá je povolená na uvedenej ceste (80 km/h), prešlo do uvedeného pruhu.
- 37 V dôsledku uvedenej zrážky zomrelo dvanásť portugalských občanov, ktorá boli emigrantmi a ktorí sa vracali zo Švajčiarska do svojich rodných krajín, aby tam strávili veľkonočné prázdniny so svojimi rodinami.
- 38 Každý z týchto cestujúcich zaplatil alebo bol ochotný zaplatiť žalovanému DR minimálnu sumu 100 eur za cestu, na ktorej sa zúčastnili.
- 39 Ak by táto cesta nebola tragicky a definitívne prerušená, mala sa uskutočniť medzi Švajčiarskom a Portugalskom bez prerušenia tak, aby sa mohla skončiť v plánovanom cieľovom mieste 25. marca 2016 medzi 11:00 a 12:00.
- 40 Nebola naplánovaná nijaká prestávka na odpočinok ani pre uvedeného vodiča, ktorý bol počas celej cesty ako jediný zodpovedný za vedenie motorového vozidla, ani pre cestujúcich, ktorí cestovali „natlačení“ spolu s väčšinou svojej batožiny na priestore s plochou približne 4,5 metra štvorcového a objemom približne 8,5 metra kubického, pričom štyria z nich (traja, ktorí sedeli v poslednom rade sedadiel, a dieťa, ktoré cestovalo na rukách) nemali bezpečnostné pásy (ktorými motorové vozidlo nebolo vybavené).
- 41 Najkratšia trasa naplánovaná pre uvedenú cestu medzi mestom Romont vo Švajčiarsku a mestom Guarda v Portugalsku bola dlhá 1 643 kilometrov, pričom nepretržitá dĺžka jazdy bola 16 hodín.
- 42 Motorové vozidlo PX nebolo vybavené tachografom ani systémom zaznamenávania sústavného alebo prerušovaného vedenia vozidla jednotlivými vodičmi.
- 43 Motorové vozidlo PX ťahalo v čase, keď došlo k tragickej nehode, príves, ktorého hrubá hmotnosť (bez nákladu) bola 1 300 kilogramov a v ktorom sa prepravovala ostatná batožina a veci cestujúcich.
- 44 Hmotnosť osôb a vecí prepravovaných v uvedenom motorovom vozidle viedla k abnormálnemu zvýšeniu nestability pri jeho prevádzke, ktorá sa exponenciálne zvýšila uskutočňovaním manévrov, k akým dochádza pri predbiehaní, a vedením vozidla v rýchlostiach vyšších než 90 km/h.
- 45 V dôsledku veľkej intenzity zrážky s nákladným motorovým vozidlom vymrštenie cestujúcich, ktorí neboli pripútaní bezpečnostnými pásmi, na cestujúcich, ktorí

sedeli pred nimi, zvýšilo riziko smrti týchto cestujúcich a nevyhnutne k nej prispelo.

- 46 Poistná zmluva, o ktorú ide v prejednávanej veci, sa nevzťahovala na prives.
- 47 Žalovaný oznámil vedľajšiemu účastníkovi konania JT, že uzatvára poistenie a prípadne že žiada o zmenu poistky v postavení vlastníka motorového vozidla „PX“ a že je/bude jeho zvyčajným vodičom.
- 48 Žalovaný uviedol, že odpovede uvedené v tlačive v plnom rozsahu zodpovedali skutočnosti a že nezamlčal nijakú informáciu, ktorá by mohla ovplyvniť rozhodnutie žalobkyne týkajúce sa navrhovanej poistnej zmluvy.
- 49 Uviedol však, že si je vedomý svojej povinnosti presne uviesť všetky údaje, o ktorých vie alebo ktoré považuje za primerane dôležité na to, aby poisťovňa mohla vyhodnotiť riziko, a tiež uviedol, že si je vedomý povinnosti oznámiť akúkoľvek zmenu okolností alebo rizika, na ktoré sa vzťahuje zmluva, počas doby jej platnosti.
- 50 Po uskutočnení pojednávania bol vyhlásený rozsudok, ktorým sa žalobe čiastočne vyhovel a v plnom rozsahu sa vyhovel vzájomnému návrhu, ktorý podal FGA, súd určil, že poistná zmluva uzavretá medzi žalobkyňou a žalovaným je s účinkami *inter partes* a s právnymi následkami, ktoré z toho vyplývajú, absolútne neplatná, pričom ostatné návrhy vo vzťahu k žalovanému boli zamietnuté, a určil, že neplatnosť poistnej zmluvy nemožno uplatniť voči poškodeným tretím osobám ani voči FGA.
- 51 Žalobkyňa Liberty Seguros S.A. podala proti tomuto rozsudku odvolanie na vnútroštátnom súde, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania.

Základné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 52 Liberty S.A. vo svojom odvolaní tvrdí, že vzhľadom na to, že v napadnutom rozsudku sa uznáva a konštatuje absolútna neplatnosť spornej poistnej zmluvy, tiež sa v ňom malo konštatovať, že uvedenú absolútnu neplatnosť možno uplatniť voči vedľajšiemu účastníkovi konania Fondo de Garantia Automóvel a v dôsledku toho aj voči osobám poškodeným nehodou, o ktorú ide v spore vo veci samej, keďže uvedený fond je povinný vyplatiť náhradu škody.
- 53 Vyššie uvedené vyplýva z výkladu článku 291 Občianskeho zákonníka v spojení s článkom 2, článkom 25 ods. 1 a 3 a článkom 147 ods. 1 a 2 zákonného dekrétu č. 72/2008 a článkom 22, článkom 27 (*a contrario*), článkom 47 ods. 1, článkom 49 ods. 1 a článkom 54 ods. 4 zákonného dekrétu č. 291/2007.
- 54 Uplatňovanie uvedených vnútroštátnych právnych predpisov totiž nie je v rozpore so smernicami Európskej únie týkajúcimi sa systému povinného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel.

- 55 Je to tak preto, lebo smernice Európskej únie majú vertikálny priamy účinok vo vzťahoch medzi jednotlivcami a členským štátom alebo verejnoprávnymi inštitúciami (v prejednávanej veci FGA), čo znamená, že jednotlivci sa môžu odvolávať na ustanovenia smernice, ktoré sú dostatočne jasné, presné a bezpodmienečné, v rámci verejnoprávnych vzťahov.
- 56 Horizontálny priamy účinok vzniká vo vzťahoch medzi jednotlivcami (v súkromnoprávných vzťahoch), a hoci judikatúra Súdneho dvora uznáva priamu uplatniteľnosť nariadení (teda vertikálny a horizontálny priamy účinok), v prípade smerníc stanovuje, že môže existovať len vertikálny priamy účinok vo vzťahoch medzi jednotlivcami a štátom alebo orgánmi verejnej moci.
- 57 Vnútroštátne sudy teda nemajú nijakú voľnú úvahu, pokiaľ ide o priame uplatňovanie alebo – inak povedané – uznanie horizontálneho priameho účinku smernice v súdnom konaní medzi jednotlivcami, a preto ho nemôžu uznať.
- 58 V prejednávanej veci je Liberty Seguros na základe vnútroštátneho práva oslobodená od zodpovednosti za škodu v dôsledku absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy.
- 59 Výklad vnútroštátnej právnej úpravy v súlade s právom Únie je vylúčený, ak má za následok výklad vnútroštátneho práva *contra legem*.
- 60 Navrhuje teda nahradiť napadnutý rozsudok iným rozsudkom, ktorým súd vyhovie odvolaniu a uzná a rozhodne, že konštatovanú a uznanú absolútnu neplatnosť zmluvy o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel uzavretej medzi žalobkyňou a žalovaným DR možno uplatniť voči vedľajšiemu účastníkovi konania Fundo de Garantia Automóvel a osobám poškodeným nehodou, ku ktorej došlo vo Francúzsku 24. marca 2016, pričom uvedený fond (a nie žalobkyňa Liberty Seguros) má povinnosť nahradiť týmto osobám škodu, ktorá im vznikla.
- 61 Fundo de Garantia Automóvel vo svojom vyjadrení k odvolaniu navrhol rozšíriť predmet odvolania, pričom v súvislosti s týmto rozšírením uviedol nasledujúce tvrdenia.
- 62 FGA sa domnieva, že vnútroštátny súd mal považovať za preukázané, že maklér si plne uvedomoval, že žalovaný DR vykonáva nezákonnú činnosť, teda osobnú prepravu medzi Švajčiarskom a Portugalskom za odplatu.
- 63 V dôsledku toho odvolávanie sa na zmluvné výnimky poisťovňou predstavuje bez akýchkoľvek pochybností zneužívajúce správanie v zmysle *venire contra factum proprium*, keďže uvedená inštitúcia chce zaujať právne postavenie, ktoré zjavne odporuje jej predchádzajúcemu správaniu, podľa článku 334 Občianskeho zákonníka.
- 64 Aj keby sa toto správanie nechápalo v uvedenom zmysle, v rámci zmluvy o povinnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových

vozidiel je záujmom hodným právnej ochrany záujem osoby poškodenej dopravnou nehodou, pričom nemožno uplatniť článok 43 RJCS.

- 65 Aj keby sa teda uznalo, že poisťná zmluva nevyjadruje záujem hodný právnej ochrany, osobitný systém povinného poistenia vyžaduje, aby sa absolútna neplatnosť uvedená v článku 43 RJCS vykladala len ako relatívna neplatnosť – ktorú treba začleniť do kategórie nepravdivých vyhlásení –, a preto ju nemožno uplatniť voči poškodeným.
- 66 Aj keby navyše išlo o absolútnu neplatnosť – čo nie je tak –, bolo by možné uplatniť ju voči poškodeným, a teda aj voči FGA, len v prípade, ak by sa konštatovala pred nehodou.
- 67 FGA napokon navrhuje zamietnuť odvolanie podané spoločnosťou Liberty Seguros z dôvodu, že je nedôvodné, a potvrdiť napadnutý rozsudok a subsidiárne rozhodnúť o rozšírení predmetu odvolania.

Zhrnutie odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- 68 Na účely rozhodnutia o odvolaní, ktoré prejednáva, musí vnútroštátny súd posúdiť, či – na rozdiel toho, čo sa konštatovalo na prvom stupni – treba konštatovať, že absolútnu neplatnosť poisťnej zmluvy z dôvodu neexistencie záujmu hodného právnej ochrany možno uplatniť voči poškodeným a voči FGA.
- 69 Prvostupňový súd sa domnieval, že poisťná zmluva, o ktorú ide v prejednávanej veci, je nielen relatívne neplatná, ale aj absolútne neplatná podľa článku 43 ods. 1 RJCS, keďže záujem poisteného týkajúci sa krytého rizika nie je hodný právnej ochrany.
- 70 V napadnutom rozsudku sa ďalej konštatovalo, že zistené vady poisťnej zmluvy – treba pripomenúť, že nimi bola absolútna neplatnosť z dôvodu neexistencie záujmu (poisteného) hodného právnej ochrany v súvislosti s krytým rizikom a relatívna neplatnosť z dôvodu podvodného nesplnenia povinnosti uviesť na začiatku údaje a následného rizika spojeného s prevádzkou motorového vozidla – podľa uplatniteľných vnútroštátnych predpisov, najmä článku 22, ktorý výslovne stanovuje možnosť uplatniť absolútnu neplatnosť zmluvy voči poškodeným, a článku 54 ods. 3 a 4 zákonného dekrétu 291/2007 v spojení s RJCS, možno uplatniť voči poškodeným a voči FGA.
- 71 Prvostupňový súd však v napadnutom rozsudku dospel k záveru, že uvedený výsledok – teda uplatniteľnosť neplatnosti – nie je zlučiteľný s právom Únie, pričom uviedol, že „podľa článku 3 ods. 1 prvej smernice a článku 2 ods. 1 druhej smernice, na základe výkladu v súlade s právom Európskej únie a podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, keďže členské štáty nemôžu ohroziť potrebný účinok uvedených smerníc, tak portugalský štát nemohol stanoviť v článku 22 SORCA možnosť poisťovne uplatniť voči poškodeným a voči FGA výnimky založené na neplatnosti zmluvy, aj keď existujú v čase jej uzavretia“.

- 72 Na základe týchto úvah napokon dospel k záveru, že „v dôsledku vyššie uvedeného treba konštatovať, že poisťná zmluva je *inter partes* neplatná (absolútne neplatná z dôvodu neexistencie záujmu hodného právnej ochrany a relatívne neplatná v dôsledku nepravdivých vyhlásení a podvodných opomenutí poisťníka), aj keď poisťovňa nemôže uplatniť túto neplatnosť voči poškodeným tretím osobám a voči FGA“.
- 73 Podľa vnútroštátneho súdu prvostupňový súd zrejme vychádzal z predpokladu, že situácia, o ktorú ide v spore vo veci samej, a situácia, na ktorej bola založená vec, v ktorej bol vydaný rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 20. júla 2017, C-287/16, boli rovnocenné, na základe čoho dospel k záveru, že vnútroštátne právo je v rozpore s právom Únie, pokiaľ ide o uvedenú uplatniteľnosť/neuplatniteľnosť neplatnosti, pričom uprednostnil riešenie vyplývajúce z práva Únie – podľa zásady prednosti práva Únie pred vnútroštátnym právom –, a teda dospel k záveru, že poisťovňa nemôže uplatniť voči poškodeným a voči FGA neplatnosť poisťnej zmluvy založenú na absolútnej neplatnosti z dôvodu neexistencie záujmu hodného právnej ochrany alebo na relatívnej neplatnosti v dôsledku nepravdivých vyhlásení alebo podvodných opomenutí poisťníka.
- 74 To je v podstate záver, ktorý poisťovňa, ktorá podala odvolanie, navrhuje zmeniť v odvolacom konaní, pričom poukazuje na skutočnosť, že zákonodarca chcel zákonným dekrétom 291/2007 z 21. augusta len čiastočne prebrať smernicu 2005/14/ES o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel do vnútroštátneho právneho poriadku, lebo sa to uvádza v príslušnej preambule, a na skutočnosť, že smernice nemajú horizontálny priamy účinok, čo je výklad, ktorý – ako sa pokúsila preukázať – zostáva v judikatúre Súdneho dvora v podstate nezmenený.
- 75 Poisťovňa, ktorá podala odvolanie, tiež tvrdí, že je zbytočné použiť zásadu konformného výkladu, ktorá predstavuje alternatívu k neexistencii horizontálneho priameho účinku smerníc, vzhľadom na to, že v situácii, o ktorú ide v prejednávanej veci, by výklad vnútroštátnej právnej úpravy v súlade s právom Únie viedol k výkladu vnútroštátneho práva *contra legem*, keďže – ako zjavne vyplýva z napadnutého rozsudku – správne vykladaná vnútroštátna právna úprava nepripúšťa iný výsledok než uplatniteľnosť neplatnosti a Súdny dvor pri stanovení uvedenej zásady poukázal na to, že táto zásada nemôže slúžiť ako základ pre výklad práva *contra legem*.
- 76 Aj keď však v postate zostáva zachovaný výklad týkajúci sa neexistencie horizontálneho priameho účinku smerníc – napriek argumentom v neprospech „zásady priameho účinku“ –, boli vytvorené riešenia, ktoré sú alternatívou k uvedenej neexistencii horizontálneho účinku, spomedzi ktorých možno spomenúť široké chápanie pojmu štát, použitie mechanizmu konformného výkladu a posilnenie zásady zodpovednosti štátu za porušenie práva Únie.

- 77 V konečnom dôsledku mechanizmus návrhu na začatie prejudiciálneho konania tiež možno použiť s cieľom vyhnúť sa neuznaniu horizontálneho priameho účinku smerníc, keďže rozhodnutia Súdneho dvora majú všeobecnú pôsobnosť, takže vnútroštátne súdy sú povinné rešpektovať význam a pôsobnosť právneho predpisu Únie, ktoré vyplývajú z týchto rozhodnutí.
- 78 Oprávnenosť použitia riešení, ktoré predstavujú alternatívu k neexistencii horizontálneho priameho účinku, na zabezpečenie uplatnenia určitých ustanovení smernice medzi jednotlivcami je založená predovšetkým na zásade prednosti práva Únie, ktorá prispieva k posilneniu zásady účinnej súdnej ochrany, aby sa tak zabránilo možnému vzniku zodpovednosti štátu za porušenie práva Únie.
- 79 V prejednávanej veci je spomedzi mechanizmov, ktoré predstavujú alternatívu k neexistencii horizontálneho priameho účinku smerníc, dôležitý mechanizmus konformného výkladu, tiež známy ako zásada nepriameho účinku alebo zásada lojálneho výkladu, ktorý v podstate spočíva v povinnosti vnútroštátnych súdov vykladať vnútroštátne právne predpisy prijaté na prebratie smernice so zreteľom na jej doslovné znenie a jej účel.
- 80 Uvedená zásada bola jednoznačne uznaná v rozsudku z 13. novembra 1990, *Marleasing* (C-106/89), z ktorého jasne vyplýva, že mechanizmus výkladu sa musí uplatniť aj na vzťahy medzi jednotlivcami a nie len na vertikálne vzťahy, že platí pre všetky orgány členských štátov a že je zameraný na všetky vnútroštátne predpisy ako celok tak pred prijatím smernice, ako aj po jej prijatí, a nie len na vnútroštátne predpisy, ktoré boli osobitne prijaté na prebratie smernice.
- 81 Súdny dvor však v rozsudku zo 4. júla 2006, *Adeneler* (C-212/04), spomenul hranice uvedenej formy výkladu: „povinnosť vnútroštátneho sudcu odvolávať sa na obsah smernice pri výklade a uplatňovaní relevantných ustanovení vnútroštátneho práva je obmedzená všeobecnými zásadami práva, najmä právnou istotou a zákazom retroaktivity, a nemôže slúžiť ako základ pre výklad *contra legem* vnútroštátneho práva“ (bod 110).
- 82 Vnútroštátny súd tiež uvádza, že treba poukázať na to, že aj keď sa s dostatočnou istotou vychádza z predpokladu, že za konkrétnych okolností zmluvy, o ktorú ide v spore vo veci samej, by bolo v rozpore s právom Únie uplatniť voči poškodeným tretím osobám a voči FGA absolútnu neplatnosť poisťnej zmluvy, neznamená to, že zásada konformného výkladu umožňuje dospieť k opačnému záveru, než je záver, ku ktorému sa dospelo na prvom stupni, keďže – ako vyplýva z rozboru vnútroštátnych predpisov vykonaného v tejto oblasti – uvedený konformný výklad by veľmi pravdepodobne viedol k výkladu vnútroštátneho práva *contra legem*, ktorý – ako už bolo uvedené – spomenutá zásada nepripúšťa.
- 83 Vnútroštátny súd si nie je istý, či je za konkrétnych okolností zmluvy, o ktorú ide v spore vo veci samej, v rozpore s právom Únie uplatniť voči poškodeným tretím osobám a voči FGA absolútnu neplatnosť poisťnej zmluvy.

- 84 Podľa uvedeného súdu to vyplýva z toho, že ani v postupne prijatých smerniciach týkajúcich sa povinného poistenia zodpovednosti za škodu, ani v známej judikatúre Súdneho dvora v uvedenej oblasti sa nespomína absolútna neplatnosť poistnej zmluvy založená na nezákonnosti obsahu právneho úkonu. Z tejto judikatúry, konkrétne z už citovaného rozsudku z 20. júla 2017 (C-287/16), ktorý bol vydaný v prejudiciálnom konaní, nanajvýš vyplýva nemožnosť uplatniť voči poškodeným neplatnosť poistných zmlúv, ktoré sú relatívne neplatné z dôvodu vady vôle, založenej na poskytnutých podvodných nepravdivých vyhláseniach týkajúcich sa vlastníctva motorového vozidla a totožnosti jeho zvyčajného vodiča, alebo poistných zmlúv, ktoré sú absolútne neplatné z dôvodu, že poistený nemá záujem hodný právnej ochrany, pokiaľ ide o kryté riziko, pričom v uvedenej judikatúre sa nerozhodlo o (ne)uplatniteľnosti absolútnej neplatnosti založenej na poistnej zmluve, ktorej predmetom je činnosť, ktorú okrem toho, že je nepovolená, a preto utajená, nemožno povoliť, lebo je nezákonná a protiprávna, takže by sa dokonca dalo konštatovať, že jej užívatelia, poškodené tretie osoby – to je stanovisko žalobkyne, aj keď skutkové okolnosti nemali vplyv na túto okolnosť – nekonali dobromyseľne, teda „*mala fe*“, lebo nemohli nevedieť o utajenej alebo nezákonnej povahe uvedenej činnosti.
- 85 Je teda všeobecne známe, že poistná zmluva, o ktorú ide v spore vo veci samej, je nielen relatívne neplatná, ale aj absolútne neplatná, ako sa konštatovalo v napadnutom rozhodnutí, lebo vôbec nemožno tvrdiť, že riziko týkajúce sa nezákonnej činnosti môže zodpovedať „záujmu hodnému právnej ochrany“. Je možné, že tu nejde o uplatnenie článku 43 RJCS, ale pravdepodobne článku 14 tohto predpisu, v ktorom sú spomenuté „zakázané poistenia“ a ktorý už v písmene a) svojho odseku 1 zakazuje uzatváranie poistných zmlúv, ktoré pokrývajú riziká vyplývajúce z trestnej, deliktuálnej alebo disciplinárnej zodpovednosti, a navyše ďalej zaručuje uplatniteľnosť „všeobecných predpisov týkajúcich sa zákonnosti obsahu právneho úkonu“, čím nevyhnutne odkazuje na články 280 a 294 Občianskeho zákonníka.
- 86 Okrem toho uvedenú absolútnu neplatnosť nemožno v nijakom považovať za rovnocennú s relatívnou neplatnosťou z dôvodu podvodného opomenutia uviesť riziko na začiatku alebo neskôr podľa článku 24 ods. 1 a článkov 25 a 91 RJCS. Žalovaný, ktorý je poisťníkom, neopomenul náhodou uviesť, na aký účel zamýšľa používať motorové vozidlo, ktoré chcel poistiť. Za týchto okolností uvedené opomenutie nielenže poškodzuje poisťovníku, lebo zasahuje do rovnováhy, ktorá má vyjadrovať synalagmatický vzťah medzi poisťným, ktoré sa má platiť, a rizikom, ale aj spoločnosť vo všeobecnosti, lebo vyvoláva veľmi veľké riziko v cestnej premávke, o čom svedčí nehoda, ku ktorej došlo.
- 87 Na prvom stupni sa rozhodlo – a v zásade sa zdá, že táto časť rozhodnutia je právoplatná –, že poistná zmluva, o ktorú ide v spore vo veci samej, je absolútne neplatná v dôsledku nezákonnosti jej predmetu, takže absolútna neplatnosť z uvedeného dôvodu sa nemôže zmeniť na relatívnu neplatnosť, a preto bude potrebné dospieť k záveru, že situácia, o ktorú ide v spore, vyvoláva nesprávnu

otázku, ktorá sa týka (ne)uplatniteľnosti relatívnej neplatnosti voči poškodeným tretím osobám a voči FGA.

- 88 V rámci odvolania treba rozhodnúť, či napokon možno alebo nemožno uplatniť voči poškodeným tretím osobám a voči FGA v dôsledku prevádzky motorového vozidla, zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou ktorého bola predmetom poistnej zmluvy, absolútnu neplatnosť uvedenej zmluvy, ktorá je založená na nezákonnosti jej predmetu, aj v prípade, ak by tieto tretie osoby mohli vedieť o uvedenej nezákonnosti.
- 89 Podľa vnútroštátneho súdu pritom odpoveď na túto otázku nevyplýva z uvedeného rozsudku Súdneho dvora z 20. júla 2017, vo výroku ktorého sa rozhodlo:
- „Článok 3 ods. 1 smernice Rady 72/166/EHS... a článok 2 ods. 1 [druhej smernice 84/5/EHS] sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia takej vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej za okolností, o aké ide vo veci samej, možno uplatniť voči poškodeným tretím osobám absolútnu neplatnosť zmluvy o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla, ktorá vyplýva z pôvodných nepravdivých vyhlásení poistníka týkajúcich sa totožnosti vlastníka a zvyčajného vodiča dotknutého motorového vozidla, alebo zo skutočnosti, že osoba, pre ktorú alebo v ktorej mene bola táto poistná zmluva uzavretá, nemala ekonomický záujem na uzavretí uvedenej zmluvy.“
- 90 Vnútroštátny súd, ktorý výslovne odkazuje na posudok, ktorý vypracoval profesor Menezes Cordeiro, ktorý bol založený do spisu v konaní vo veci samej, uvádza, že „vada, ktorú Súdny dvor posudzoval v skúmanom rozsudku [C-287/16], je veľmi obmedzená. „Nedostatkom“ zmluvy, o ktorý išlo v uvedenej veci, bolo len uvedenie nesprávneho údajá o totožnosti zvyčajného vodiča motorového vozidla, pričom táto nesprávnosť nemala za následok podstatné zvýšenie rizika. V konkrétnom prípade tragickej nehody, ku ktorej došlo vo Francúzsku, však nešlo o taký nedostatok: skutočný stav je úplne odlišný od stavu uvedeného v zmluve, pričom sa s ním spája exponenciálne zvýšené riziko a prvky závažnej nezákonnosti“.
- 91 Tribunal da Relação de Coimbra (Odvolací súd Coimbra) sa teda domnieva, že odpoveď na otázku, ktorá je predmetom odvolania, nevyplýva z uvedeného rozsudku Súdneho dvora ani z iných rozsudkov týkajúcich sa dopravných nehôd, a preto nie je známy obsah práva Únie týkajúci sa otázky, o ktorú ide v spore vo veci samej.
- 92 Článok 267 ZFEÚ upravuje pre takéto situácie návrh na začatie prejudiciálneho konania, pričom treba spresniť, že ide o mechanizmus, podľa ktorého má Súdny právomoc vykladať len právo Únie, a nie vnútroštátne právo.
- 93 Článok 267 druhý odsek ZFEÚ totiž priznáva všetkým vnútroštátnym súdom právomoc predkladať Súdnemu dvoru návrhy na začatie prejudiciálneho konania v rámci vecí, ktoré prejednávajú, pričom na tento účel stačí, aby vznikla otázka

týkajúca sa výkladu alebo platnosti práva Únie, ktorá je dôležitá pre predmetné rozhodnutie.

- 94 Tretí civilný senát Tribunal da Relação de Coimbra (Odvolací súd Coimbra) rozhodol o prerušení konania s cieľom položiť Súdnemu dvoru Európskej únie prejudiciálne otázky uvedené na začiatku tohto zhrnutia.

PRACOVNÝ DOKUMENT